

Bas von Benda-Beckmann

Historicus, onderzoeker en schrijver Bas von Benda-Beckmann is de winnaar van de Kleio Klasseprijs 2021. De grote meerderheid van de stemmen ging naar zijn boek *Na het Achterhuis. Anne Frank en de andere onderduikers in de kampen*.

FOTO: LIONNE HIETBERG

Welk nut heeft geschiedenis?

Een historische blik is denk ik op twee manieren goed om de wereld beter te begrijpen. Ten eerste geeft het inzicht in de processen die hebben geleid tot de wereld zoals hij nu is. Hedendaagse politiek, machtsverhoudingen en sociale omstandigheden kunnen alleen worden begrepen door ze als uitkomst van langdurige historische processen te zien. Maar geschiedenis heeft ook nog een andere kant: het laat ook zien hoe anders bepaalde dingen in andere tijden en op andere plaatsen hebben gewerkt. Het opent de blik op alternatieven en maakt nieuwsgierig naar het vreemde en onbekende.

Wat kunt u zich herinneren van de geschiedenislessen op de middelbare school?

Op de middelbare school had ik twee goede geschiedenisleraren. In de onderbouw waren het vooral mooie verhalen over hoe anders het 'vroeger' was. In de bovenbouw ging het veel meer om het leggen van verbanden, nadenken over oorzaken en gevolgen, en verklaringen zoeken. Dat sprak me erg aan en heeft me ook gestimuleerd om zelf geschiedenis te gaan studeren.

Welke historische studie of welke historische roman maakte de meeste indruk op u?

Veel wetenschappelijke werken, memoires en romans. Ik heb net *Het achtste leven (voor Brillka)* van Nino Haratischwili uit. Een fictieve familiegeschiedenis waarin honderd jaar geschiedenis van Georgië en de

Sovjet-Unie langskomt. Ik vond het een geweldig mooi boek, omdat het gaat over hoe de 'grote geschiedenis' doorwerkt op individuen en omdat het een zowel confronterende als genuanceerde blik op menselijk handelen geeft.

Welke historische periode spreekt u het meest aan?

De periode van nazi-Duitsland en de nasleep daarvan. Ik was vanaf vrij jonge leeftijd al erg geïnteresseerd in de Tweede Wereldoorlog, ook omdat ik kind ben van een Nederlandse moeder en een Duitse vader. Ik groeide op in Nederland en wat ik leerde op school riep veel vragen op: over de rol die mijn eigen Duitse familie heeft gespeeld tijdens het nationaalsocialisme en de vraag wat dat voor mij betekent.

Welke historische film heeft de meeste indruk op u gemaakt?

Ik was erg onder de indruk van *2 oder 3 dinge, die ich von ihm weiss* van Malte Ludin. Zijn vader was een hoge nazi en in deze documentaire gaat hij een confronterend gesprek aan met zijn oudere zussen. De film zegt heel veel over verdringing van schuld in Duitse families en is tegelijkertijd een poging om het gesprek over schuldige familieleden open te breken.

Scène uit *2 oder 3 dinge, die ich von ihm weiss*.

Luchtfoto van het Achterhuis. Bron: Nederlands Instituut voor Militaire Historie.

Wat is voor u een belangrijke lieu de mémoire?

Ik werk voor het Anne Frank Huis, misschien wel het bekendste lieu de mémoire van Nederland. De kracht van het huis is dat het de bezettingstijd zo beeldend en persoonlijk maakt: als je daar bent voel je de beklemming van de onderduik.

Hoe vindt u dat geschiedenis aan een middelbare school moet worden gedoceerd?

Mijn vrouw Lies is geschiedenisdocente aan een middelbare school in Haarlem. Zij probeert bij een thema als de industriële revolutie altijd te vertrekken vanuit de belevingswereld van jongeren: bijvoorbeeld door te laten uitzoeken waar en hoe de kleding die zij dragen is geproduceerd, om vervolgens terug te gaan in de tijd. Ik denk dat beginnen bij de beleving van jongeren een goed uitgangspunt is, nodig ook om wat je ze leert te laten bekijken.

Wat is uw meest dierbare bezit dat ook historische waarde heeft?

Dat is mijn familiearchief: een grote verzameling brieven, dagboeken en opgetekende herinneringen van mijn Duitse grootouders, overgrootouders en oudooms en tantes, familie. Ik gebruik het voor een boek over mijn familiegeschiedenis voor en tijdens het naziregime.

Denkt u dat de historische canon nut heeft voor het geschiedenisonderwijs?

Ik denk dat het ervan afhangt hoe je met een canon omgaat. Dat geschiedenisonderwijs een soort houvast nodig heeft, begrijp ik wel – je moet natuurlijk altijd selecteren wat je wel en niet behandelt. Het uitgangspunt van ‘vensters’ spreekt me ook wel aan – een persoon, of begrip dat dient als vertrekpunt om een bepaalde periode beter te begrijpen. Zolang dat goed gebeurt en het venster naar andere perspectieven op dezelfde periode open blijft staan, hoeft een canon ook niet beperkend te zijn.

‘Ik denk dat beginnen bij de beleving van jongeren een goed uitgangspunt is, nodig ook om wat je ze leert te laten bekijken’

Wat is volgens u het belangrijkste in het geschiedenisonderwijs?

Ik denk dat geschiedenisonderwijs moet gaan over kritisch nadenken over machtsverhoudingen, over de impact van politieke ideologieën, zoals het nationaalsocialisme, en het leggen van bredere verbanden.

Maar ook: de impact van al die grote processen op individuele levens is belangrijk.

Wat is denkt u het belang van het boek *Na het Achterhuis*?

Het is een bijzonder zwaar thema, vrij heftig om te gebruiken in het onderwijs. Ik denk dat dit boek laat zien hoe belangrijk en moeilijk het is om individuele ervaringen te ‘reddend’ uit de grote geschiedenis. Zeker in het geval van de Holocaust, waarbij levensverhalen bewust zijn uitgewist.

En hoe je door het combineren van verschillende bronnen (transportlijsten, getuigenissen en overzichtswerken) toch dichtbij kunt komen. Ik wil graag benadrukken dat het boek het resultaat is van jarenlang en intensief onderzoek vanuit de Anne Frank Stichting, dat ik beslist niet in mijn eentje heb gedaan. Het onderzoek, dat de rode draad vormt van dit boek, is voor een belangrijk deel uitgevoerd door Erika Prins, die er al eerder een onderzoeksrapport over schreef. Samen met mijn collega Gertjan Broek publiceerde zij in 2015 in *NRC Handelsblad* een belangrijke conclusie: dat Anne en Margot Frank hoogstwaarschijnlijk al in februari en niet in maart 1945 zijn omgekomen. ■

Ben Vrieseema is hoofdredacteur van Kleio.